

Karel de Grote College
Scholengemeenschap voor voortgezet vrijeschoolonderwijs

Dyslexie op het

Karel de Grote College

---

informatie, beleid en regels

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Dyslexie	7
Procedure	10
Regels/afspraken met betrekking tot compenserende maatregelen	13
Dispensatie (onthefingen en vrijstellingen)	17
Gebruik laptop als schrijfgerei	21
Spraakondersteunende software	
Ingesproken boeken	22
Examens	24
Tips voor de leerling	27
Handige websites	31
Tot slot	33

*I suffer from something called dyslexia
So I find it hard to read and write.
It doesn't mean that I'm stupid,
In fact in some things I'm quite bright
But I would really like to know,
So teachers, please do tell,
Why you gave my problem such a name
Which most people can't spell?*

Gez Walsh

Voorwoord

Sommige leerlingen hebben al op de basisschool gehoord dat zij last hebben van de leerstoornis dyslexie. Andere leerlingen ontdekken dit in het eerste jaar van de middelbare school, na de instaptoets. Dan zijn er nog de leerlingen die dit later in hun schoolcarrière pas merken.

De informatie die u in dit boekje vindt, is bestemd voor ouders en leerlingen. Er staat informatie in over hoe wij op het Karel de Grote College omgaan met dyslexie. Ook vindt u er nuttige informatie en handige tips voor de leerlingen in.

Veel leesplezier!

Dyslexie

In de brochure van het ministerie van OC&W ‘Dyslexie, een praktische gids voor scholen voor Voortgezet Onderwijs’ staat het begrip dyslexie omschreven als “een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen in de automatisering van het lezen en/of spellen”. Dyslexie kan dus gezien worden als een leerstoornis die hardnekkig is ondanks voldoende gelegenheid tot leren.

Een dyslectisch kind leest aanvankelijk spellend, letter voor letter. Het heeft moeite met het samenvoegen van letters tot een woord en van woorden tot een zin. De leerling begrijpt de bedoeling van het geschrevene daardoor vaak niet. Probeert hij toch vloeiend te lezen, dan leidt dit in veel gevallen tot het overslaan van woorden. Ook kan het zijn dat hij woorden leest die er niet staan. De leerling lijkt te raden wat er staat en gokt regelmatig mis.

Een dyslectisch kind heeft moeite met het onthouden van taal. Er zijn daarentegen meestal geen problemen met het onthouden van dingen die het heeft gezien of die het zich aanschouwelijk kan maken. De intelligentie van een dyslectisch kind wijkt niet af van een niet-dyslectisch kind. Dyslexie komt voor in alle milieus. Er zijn sterke aanwijzingen dat erfelijkheid een rol speelt bij dyslexie.

Bij dyslexie zijn de hersenen in veel gevallen niet snel of goed genoeg in staat visuele (wat je ziet) of auditieve informatie (wat je hoort) te interpreteren. De hersenen kunnen dit op verschillende manieren deels, of in het geval van een milde vorm, volledig compenseren door andere hersenfuncties te gebruiken. Dit is afhankelijk van de omvang van de aandoening. Uit de ervaring blijkt dat naarmate een kind beschikt over meer bovengemiddelde verstandelijke vermogens, het langer in staat is om zijn dyslexie als het ware te verbloemen.

Het automatiseringstekort levert in het voortgezet onderwijs problemen op bij de (moderne vreemde) talen, het lezen van lange teksten en het maken van functionele schrijfoopdrachten. Het huidige onderzoek is inmiddels al zo ver dat men verschillende vormen van dyslexie onderscheidt. Ook de mate waarin iemand dyslectisch is kan verschillen, van zwak tot zeer ernstig.

Procedure

We onderscheiden twee groepen leerlingen:

1. leerlingen die al getest zijn en beschikken over een dyslexieverklaring
2. leerlingen die niet eerder getest zijn (maar bij wie een vermoeden van dyslexie bestaat).

1. Leerlingen die al over een dyslexie verklaring beschikken.

Bij binnenkomst op school bestuderen de mentor en de dyslexiecoördinator het Onderwijskundig Rapport van de basisschool en het verslag van het dyslexieonderzoek. Zij bekijken welke ondersteuning de leerling nodig heeft. Indien gewenst kunnen ouders contact opnemen met de dyslexiecoördinator. In sommige gevallen wordt al meteen na aanmelding, dus nog voor de start op school, een (telefonisch) gesprek gevoerd met de dyslexiecoördinator. Als een leerling een dyslexieverklaring heeft, wordt dit in het leerlingvolgsysteem vermeld en worden de docenten op de hoogte gebracht.

De dyslexieverklaring wordt voor leerlingen en docenten zichtbaar gemaakt middels de zogenaamde dyslexiepas. Deze pas wordt door de dyslexiecoördinator aan de leerlingen persoonlijk uitgereikt samen met het boekje: “Dyslexie op het Karel De Grote College”.

2. Leerlingen die niet eerder getest zijn.

Alle leerlingen (m.u.v. leerlingen met een dyslexieverklaring) krijgen aan het begin van de 7e klas een taalinstaptoets. Scoort een leerling op deze toets zodanig dat er een vermoeden is van dyslexie, dan volgt er een periode remedial teaching (RT). Na afloop van die periode worden de vorderingen geëvalueerd en wordt er bekeken of een dyslexieonderzoek geadviseerd wordt.

Uit dit onderzoek volgt dan eventueel een dyslexieverklaring. Deze verklaring is geldig voor de rest van de schoolloopbaan van de leerling. Ook voor deze leerlingen geldt dat, zodra zij een dyslexieverklaring hebben, zij een dyslexiepas

krijgen, die recht geeft op extra faciliteiten. Zodra een leerling een dyslexieverklaring heeft, wordt dit in het leerlingvolgsysteem vermeld en worden de docenten op de hoogte gebracht.

Deze procedure proberen we voor het einde van het schooljaar in klas 7 af te ronden. Toch kan het hele proces van signaleren, toetsen, evalueren, onderzoeken en rapporteren in sommige gevallen langer duren.

Het komt voor dat er leerlingen zijn waarvan pas later het vermoeden van dyslexie ontstaat. Dan kan alsnog een dyslexieonderzoek geadviseerd worden. In alle gevallen geldt dat een leerling pas gebruik mag maken van de faciliteiten voor dyslectische leerlingen als hij beschikt over een dyslexieverklaring en bijbehorende dyslexiepas.

In het examenjaar van de leerling kan de dyslexieverklaring tot uiterlijk 1 november overlegd worden, dit in verband met het aanvragen van de examenfaciliteiten bij de inspectie.

Regels/afspraken met betrekking tot compenserende maatregelen:

Als een leerling in het bezit is van een dyslexieverklaring, heeft hij recht op een aantal compenserende faciliteiten. Om dit zichtbaar te maken krijgt de leerling een dyslexiepas. Bij sommige faciliteiten wordt onderscheid gemaakt tussen de middenbouw en de bovenbouw.

Voor alle dyslectische leerlingen (klas 7 t/m 12) geldt:

- Indien nodig (na overleg met de mentor en dyslexiecoördinator) mag de leerling thuis bij het uitwerken van het periodeschrift de computer met spellingcontrole als schrijfgerei gebruiken. De leerling dient wel het gemaakte werk (elke dag) uit te printen en ter beoordeling mee te nemen naar school.

- De leerling krijgt de vragen en opdrachten van overhoringen en toetsen waar mogelijk op schrift. De vragen zullen dus niet gedikteerd worden. De lay-out moet duidelijk en overzichtelijk zijn. Het lettertype is voldoende groot (vanaf 12-punts).
- De leerling heeft recht op tijdsverlenging. Per lesuur van 50 minuten heeft de leerling recht op 10 minuten extra tijd. Indien dit praktisch niet mogelijk is heeft de leerling recht op een vermindering van het aantal opdrachten/vragen (20%).
- De leerling heeft bij de talen recht op een andere beoordeling wat de spelling van woorden betreft. Dat wil zeggen dat de verwisseling van letters, het ontbreken van letters en de fonetische weergave van moeilijke woorden niet fout worden gerekend. Als door spellingsfouten de betekenis verandert, dan wordt het woord wel fout geteld. Dit geldt niet voor schriftelijke overhoringen en toetsen waarbij uitdrukkelijk de spelling van woorden getoetst wordt (bijvoorbeeld een dictee).

Fouten in de betekenis, grammaticale regels en werkwoordspelling tellen wel mee.

Afspraken die alleen gelden in klas 7 en 8:

- Bij wijze van uitzondering is gebruik van een laptop mogelijk, dit alleen na schriftelijk (mail) verzoek aan de mentor en altijd in overleg met de dyslexiecoördinator.

Afspraken die alleen gelden in klas 9 t/m 12:

- Bij de talen, hoofdonderwijs en grote schrijfoopdrachten bij de vaklessen mag de leerling, indien hij beschikt over een laptop, deze in de klas gebruiken na overleg met de mentor en dyslexiecoördinator. Hij kan het gemaakte werk dan aan het einde van de les via een usb-stick in de mediatheek uitprinten. De leerling is te allen tijde zelf verantwoordelijk voor het uitprinten en inleveren van het gemaakte werk. Voor het overige werkt de leerling gewoon in de werkboeken.

- Alleen na overleg met de docent, mentor en dyslexiecoördinator kan de leerling gebruik maken van de laptop bij toetsen. Ook dan is de leerling zelf verantwoordelijk voor het uitprinten na de les en inleveren bij de docent.
- 3 maal per jaar is er een toetsweek. Door het rooster worden alle dyslectische leerlingen in staat gesteld de toetsen met tijdsverlenging te maken (20% extra tijd).

Dispensatie (onthefingen en vrijstellingen voor een van de talen)

vmbo-t:

Indien een leerling onevenredig veel tijd moet besteden aan de vakken Frans of Duits, zijn resultaten desondanks onvoldoende zijn en de resultaten van de overige vakken hierdoor in gevaar komen, bestaat de mogelijkheid één van de talen, Frans of Duits, te laten vallen.

Toestemming hiervoor wordt alleen verleend onder de volgende voorwaarden:

- De leerling moet een goede inzet tonen en de docent moet dit onderschrijven.
- Het moet duidelijk zijn dat de leerling op het juiste niveau onderwijs volgt.
- Het programma waaraan gewerkt gaat worden tijdens de uitval van de uren, moet duidelijk zijn.

Ouders kunnen dan een schriftelijk verzoek indienen bij de mentor/dyslexiecoördinator om één taal te laten vallen. De leerling kan dan niet meer bevorderd worden naar 3 havo. Wel bestaat de mogelijkheid om na het behalen van het vmbo-t examen, met het juiste vakkenpakket, havo te gaan volgen.

Klas 7, 8, 9 havo / vwo:

Op havo of vwo mag in de klassen 7, 8 en 9 geen vrijstelling voor Frans en Duits gegeven worden. Bij hoge uitzondering mag de school aan leerlingen uit de onderbouw havo/vwo een aangepast programma bieden. Pas wanneer de kansen op schoolsucces ernstig in gevaar komen, wordt in overweging genomen gebruik te maken van deze mogelijkheid tot aanpassing van het programma. Aangetoond moet dan zijn dat de andere compenserende maatregelen die de school hanteert onvoldoende soelaas bieden.

Indien een leerling ondanks de reguliere aanpassingen voor dyslexie erg veel moeite heeft met een of meerdere talen, zodanig dat dit zijn/haar voortgang belemmert, kan een docent overwegen om:

- Een toets mondeling af te nemen
- Een toets in delen aan te bieden (dit is toets afhankelijk)
- Een toets op een andere manier aan te bieden (in overleg met het zorgteam)

Indien deze maatregelen niet voldoende helpen, bestaat er de mogelijkheid om het programma aan te passen. Zo kan er bijvoorbeeld meer nadruk worden gelegd op mondelinge communicatie en minder op leesvaardigheid. Ook kan de hoeveelheid leerstof beperkt worden, waarvoor in de plaats een werkstuk gemaakt wordt.

Toestemming hiervoor wordt alleen verleend onder de volgende voorwaarden:

- De leerling zit op het juiste niveau
- De leerling toont een goede inzet
- De leerling besteedt onevenredig veel tijd aan de taal, zodat het niveau van de overige vakken in gevaar komt
- Het programma waaraan gewerkt gaat worden tijdens de wegvallende uren, moet duidelijk omschreven zijn

Ouders kunnen hiertoe een schriftelijk verzoek indienen bij de Mentor/dyslexiecoördinator.

Het zorgteam en de examencommissie adviseren de dyslexiecoördinator bij de beslissing.

De inspectie wordt op de hoogte gesteld.

Gebruik laptop als schrijfgerei

- Een leerling met een (fijn)motorische handicap die beschikt over een deskundige verklaring mag in overleg voor alle vakken, gedurende alle leerjaren zijn/haar eigen laptop als schrijfgerei gebruiken.
- Leerlingen die beschikken over een dyslexieverklaring mogen in overleg de HO-aantekeningen thuis uitwerken op de pc en de print inplakken in het schrift. Leerlingen in de bovenbouw mogen de (eigen) laptop als schrijfgerei gebruiken voor alle grote schrijfoopdrachten voor de talen. Verder mogen zij opdrachten of toetsen met veel schrijfwerk op de laptop maken, als de docent daar toestemming voor geeft.

Spraak-ondersteunende software

Vanaf het schooljaar 2011-2012 beschikken we op onze school over het spraakondersteunende software-programma Kurzweil. Deze software is op

de schoolcomputers geïnstalleerd. De leerlingen kunnen met behulp van Kurzweil bijvoorbeeld hun schoolboeken laten voorlezen op school.

Leerlingen kunnen voor thuisgebruik eventueel de LEX-app downloaden. Dit is een app uit de Appstore of Google Play Store en is van de firma Dedicon.nl. De leerlingen kunnen met behulp van deze app hun schoolboeken afluisteren op hun mobiele telefoon. Zij moeten dan ofwel een grote databundel hebben in verband met streamen van de boeken, ofwel de beschikking hebben over wifi. Ook kunnen de leerlingen de boeken downloaden naar hun mobiele telefoon, mits zij voldoende geheugen op hun telefoon hebben. Als zij de boeken hebben gedownload, zijn zij niet meer afhankelijk van verbinding met wifi. De boeken die de leerlingen willen afluisteren, kunnen worden aangeschaft bij de firma Dedicon: www.dedicon.nl (auditief, streamen voor LEX), nadat zij een account hebben aangemaakt.

Na overleg vooraf met de dyslexiecoördinator, kunt u van school een vergoeding hiervoor krijgen tot maximaal vijftig euro per jaar. Hiervoor kunt u uw rekening indienen bij de dyslexiecoördinator onder vermelding van uw naam en banknummer.

Examens

In de bovenbouw (vanaf klas 9 of 10) volgt de leerling een examentraject. Bij de centraal schriftelijke examens en schoolexamens (PTA) zijn er een aantal wettelijk bepaalde maatregelen mogelijk. De regels die bij de toetsen in de bovenbouw gelden proberen hierop aan te sluiten. Alle centraal schriftelijke examens worden inmiddels in een 12-punts letter gedrukt. Dit is voor de meeste leerlingen voldoende groot gebleken. Daarnaast hebben alle leerlingen met een dyslexieverklaring bij alle examens recht op een half uur extra tijd (ongeacht de duur van het examen)

De examens voor Nederlands en de moderne vreemde talen bevatten soms een schrijfofdracht (een brief, een samenvatting o.i.d.). Bij deze schrijfofdrachten mag een leerling gebruik maken van de computer als schrijfgerei. Hij zal dan het examen maken op een computerwerkplek. Op de computer zal een tekstverwerkingsprogramma (Word) met spellingcontrole staan. De leerling waarschuwt

de surveillant als hij klaar is. Deze slaat het bestand op een speciale usb-stick op en print het vervolgens uit. De leerling en een lid van de examencommissie ondertekenen beiden het gemaakte en geprinte werk.

Ook is het mogelijk om zogenaamde Daisy-examens te maken. De examens worden dan niet alleen op schrift aangeboden, maar ook via een zogenaamd Daisy-bestand (tekst-naar-spraak). De leerling krijgt dan tijdens het examen een cd waarop het hele examen voorgelezen wordt.

Hij kan zelf via een programma de snelheid en het volume van de spraak bepalen, ook kan de leerling tussentijds de weergave stoppen. De vragen kunnen in willekeurige volgorde afgespeeld worden. Deze faciliteit wordt alleen tijdens het eerste tijdvak aangeboden, dus niet tijdens de herkansingen!

Om gebruik te mogen maken van deze faciliteit (volgens inspectievoorschrift) moet een leerling hiermee geoefend hebben. Dit gebeurt aan het begin van het examenjaar (dus in de 10e, 11e of 12e klas).

De leerlingen krijgen via de dyslexiecoördinator een oproep om mee te doen met een tweetal lessen. Deze zullen telkens op het 9e uur plaatsvinden, zodat er geen reguliere lessen zullen uitvallen. Deelname aan deze lessen is verplicht als een leerling gebruik wil maken van de Daisy-examens.

Tijdens de eerste les zal er een korte instructie zijn over het gebruik van de Daisy-examens. Vervolgens gaat de leerling oefenen met voorbeeldexamens, bij voorkeur met één taalexamen en één examen in een profielvak. Aanwezigheid bij deze lessen wordt via een aftekensysteem bijgehouden. Heeft de leerling aan deze lessen deelgenomen, dan mag hij beslissen of en voor welk vak hij een Daisy-examen wil maken. Dit wordt geïnteriseerd door de decaan en doorgegeven aan de examencommissie.

Tips voor de leerling:

In het algemeen geldt: overleg met jouw docenten hoe je de dingen kunt aanpakken zodat jij het beste uit jezelf kunt halen. De docenten hebben soms tips of informatie waar je verder mee kunt komen.

Hieronder alvast 10 tips:

1. Leerstof kun je op verschillende manieren tot je nemen. Zoek uit wat jouw favoriete zintuig is. Neem je gemakkelijk leerstof op via je oren, lees dan hardop mee wat je leest of leert. Ben je iemand die graag met zijn handen werkt, schrijf dan zoveel mogelijk op. Ben je iemand die vooral in beelden denkt, probeer dan een voorstelling of tekeningetje te maken bij alles wat je leest.
2. Bij het leren van woordjes kun je het beste al je zintuigen inschakelen. Spreek woorden hardop uit. Probeer bij elk woord een voorstelling te maken en oefen op kladblaadjes met de spelling

van woorden. Het werkt overzichtelijk als je op ruitjespapier in elk hokje één letter zet. Ook kun je oefenen met audio cd's die bij de methode horen.

3. Woordjes leren met wrts: Je kunt de woordenlijsten vinden op de site: **kgcnijmegen.wrts.nl**. Selecteer de lijst die je nodig hebt (je kunt zoeken per klas of per taal) en druk op “overnemen”. Je krijgt dan het scherm van je eigen account met gebruikersnaam in beeld. Open je account met je eigen wachtwoord en druk dan op “opslaan”. Dan staat de overgenomen lijst op je account. (Als je nog geen account hebt, dan kun je dat ook meteen aanmaken)
4. Maak samenvattingen, leg deze voor aan je docent en vraag of je het zo goed hebt gedaan. Sommige zaken (zoals sommen) worden door oefening geleerd. Dyslectici krijgen wat langzamer dan anderen de nodige routine. Je ontkomt er dus niet aan om bepaalde regels te blijven herhalen.

5. Probeer vooruit te werken en veel te herhalen.
Leren = herhalen. Hoe meer je herhaalt, hoe minder je vergeet. Beter 3x10 min. oefenen dan 1 x 30 min.!

6. Lees een tekst opnieuw als je hem niet begrijpt.
Lees rustig, herlees, alinea na alinea, regel na regel. Het opnemen van tekst kost tijd. Streep trefwoorden en belangrijke zinnen aan.

7. Maak voordat je aan een werkstuk begint eerst een schema met alle punten die je in je werkstuk wilt verwerken. Bekijk of je indeling logisch is of dat je bepaalde hoofdstukken beter kunt verplaatsen.

8. Controleer wat je geschreven hebt door het altijd nog eens te lezen. Maak daarbij zoveel mogelijk gebruik van een woordenboek of de spellingcontrole op je pc. Probeer een overzicht te maken van moeilijke woorden van een bepaald vak, of vraag je docent daarnaar.

9. Mondeling gegeven informatie gaat vaak te snel.
Vraag je docent om herhaling. Een docent is er om
jouw vragen te beantwoorden.

10. Maak bij grote schrijfoopdrachten gebruik van de
computer. Overleg met jouw docenten waar je de
computer bij mag en kunt gebruiken.

Handige websites:

www.lexima.nl: hier kunt u dyslexiesoftware bekijken, om schoolboeken en teksten (ook de vreemde talen) in spraak om te zetten. De programma's bieden tevens ondersteuning in het schrijven. Voor leerlingen die met een Ipad werken kan de "appwriter" een aantrekkelijk ondersteunend hulpmiddel zijn.

www.dedicon.nl voor het lenen van gesproken leerboeken. Hier zijn de schoolboeken te bestellen voor het dyslexieprogramma Kurzweil, L2S of de LEX-app.

www.anderslezen.nl biedt gesproken teksten aan.

Op www.readplease.com is een programma te down—loaden dat alles wat je schrijft, leest en uitspreekt. Heel handig bij het uitwerken van Hoofdonderwijs.

www.leerhof.be: gratis "mindmap" software om gemakkelijker te leren .

www.programmamatrix.nl: een beschrijving van softwarepakketten

www.steunpuntdyslexie.nl: veel tips van ouders voor ouders

www.wrts.nl en www.efkasoft.com/overhoor/overhoor.html gratis software om te oefenen met woordjes

Tot slot

Aan het begin van elk schooljaar worden ouderavonden georganiseerd voor alle ouders. Op deze avond wordt ook informatie gegeven over dyslexie in het algemeen en wordt het dyslexiebeleid toegelicht. Op de ouderavond voor ouders van examenkandidaten zal het dyslexiebeleid ten aanzien van het Centraal Examen worden toegelicht.

Hebt u verdere vragen dan kunt u zich wenden tot de dyslexiecoördinator. Dat is mevrouw G. Schouten. Zij is het aanspreekpunt voor iedereen die een vraag heeft over dyslexie of over de afspraken die we hierover in de school hebben gemaakt.

Karel de Grote College

Regionale vrijeschool voor voortgezet onderwijs

Adres Karel de Grote College
Wilhelminasingel 15,
6524 AJ Nijmegen

Tel. 024 382 04 60
Fax 024 382 04 61

Website www.kgcnijmegen.nl
E-mail post@kgcnijmegen.nl
IBAN NL30 RABO 0129 885 134